

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΕΚΘΕΣΗ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ : ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ : ΡΟΥΛΑ ΜΑΚΡΗ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: 5

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Γιώργος Μαργαρίτης: «Επαναστατικό είναι το δικαίωμα των πολιτών να υπερασπίζονται τη θέση τους στην κοινωνία»

Ο καθηγητής Σύγχρονης Πολιτικής και Κοινωνικής Ιστορίας του ΑΠΘ εκφράζει τις αντισυμβατικές του απόψεις για την εποχή μας και την Ιστορία, με αφορμή το νέο του βιβλίο «Ενάντια σε φρούρια και τείχη, 1821 - Μια μικρή εισαγωγή για την Ελληνική Επανάσταση» (εκδ. Διόπτρα).

Τι μας διδάσκει σήμερα η επέτειος του 1821; Η εθνική μας αυτογνωσία επιτυγχάνεται μόνο με τους θριάμβους ή και με τις καταστροφές;

Δεν ξέρω τι θα πει αυτογνωσία. Με τον τρόπο που εκφέρουμε σήμερα τη λέξη παραπέμπουμε στους σημερινούς Αμερικανούς ψυχαναλυτές που στις περιφνημες «συνεντεύξεις» τους επισκευάζουν κάθε πρόβλημα που δημιουργεί το άγχος και ο ανταγωνισμός στον άγριο κόσμο που ζούμε. Από αυτήν τη σκοπιά αυτογνωσία μπορεί να σημαίνει υποταγή: είμαστε Έλληνες, είμαστε λεβέντες, είμαστε και οι πρώτοι, άντε να ζήσουμε και με τριακόσια ευρώ, μη χαλάσουμε την ανωτερότητα και τη λεβεντιά μας.

Προτιμώ τη λέξη «παιδεία» – πολιτική παιδεία, αν χρειάζεται κάποιος προσδιορισμός. Ας μην τη συγχέουμε με την εκπαίδευση, η οποία έχει απόλυτα διαφορετικό στόχο. Γνωρίζοντας το χθες, ερμηνεύοντας τα ρεύματα της Ιστορίας, επισκεπτόμενοι το υπόστρωμα των καταστροφών ή των θριάμβων, αποκτούμε εκείνη τη γνώση που θα μας επιτρέψει να σκεφτούμε πολιτικά στον σημερινό κόσμο, στην τρέχουσα ζωή μας.

Αν θεωρήσουμε ότι η πολιτική μας παιδεία είναι ένα επιστημονικό πεδίο γνώσης, τότε αυτό έχει μόνο ένα εργαστήριο, μία «αίθουσα» μάθησης και γνώσης, την Ιστορία.

Στην ψηφιακή εποχή που ζούμε, της διαρκούς διασύνδεσης, της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, τι νόημα μπορεί να έχουν για τους νέους οι εθνικοί εορτασμοί;

Τους οδηγούν πίσω στον πραγματικό κόσμο. Και θα σας εξηγήσω τι εννοώ. Στην εποχή μας θριαμβεύει η «επικοινωνία». Η επικοινωνία είναι το φαντασιακό στη θέση του πραγματικού. Το πραγματικό δεν εξαλείφεται, επειδή υπάρχει η επικοινωνία. Απλώς σκεπάζεται.

Το δικαίωμά μας να επιδράμε πάνω στο πραγματικό το ονομάζουμε περιφραστικά «πολιτικό δικαίωμα». Για να υπάρξει πολιτικό δικαίωμα, πρέπει να υπάρχει τρόπος να το ασκήσουμε, δηλαδή να υπάρχει χώρος και μηχανισμοί, θεσμοί, που θα μας επιτρέπουν να λειτουργήσουμε πολιτικά. Αυτοί οι μηχανισμοί, αυτοί οι θεσμοί υπάρχουν μέχρι κάποιο βαθμό, μέσα σε αυτό που ονομάζουμε πατρίδα, στη χώρα, στο κράτος μέσα στο οποίο ζούμε.

Τα παραπάνω δεν υπάρχουν σε παγκόσμιο, οικουμενικό επίπεδο, ούτε μπορούν να λειτουργήσουν μέσα σε διεθνικούς οργανισμούς, όπου επικρατεί το κράτος του ισχυρού. Πολιτικά δικαιώματα, τη δυνατότητα να προασπίσουμε τα συμφέροντά μας σε οποιοδήποτε επίπεδο, τα έχουμε μόνο μέσα στο κράτος στο οποίο ζούμε.

Οι τελετές, οι εθνικοί εορτασμοί, αυτό το πολύ απλό μάς θυμίζουν. Και μας τονίζουν πόσο σημαντική, πόσο πολιτικά καίρια είναι η απόκτηση και η προάσπιση της πατρίδας. Και πόσο δύσκολα χτίζονται οι πατρίδες. Αν θέλουμε, αντιλαμβανόμαστε το μήνυμα. Είναι δύσκολο, ομολογώ, να το αντιληφθούμε, καθότι οι εκάστοτε κρατούντες γνωρίζουν ότι προβολή της πατρίδας σημαίνει ταυτόχρονα υπενθύμιση των πολιτικών δικαιωμάτων των πολλών. Και για τον λόγο αυτόν διακωμωδούν τις εθνικές τελετές, τις διαπομπεύουν, τις μετατρέπουν σε brand, όπως κάνει σήμερα η γνωστή επιτροπή «Ελλάδα 2021». [...]

Γράφετε στο βιβλίο σας ότι η επικαιρότητα των καιρών συμβάλλει σε προβληματισμούς και ερωτήματα. Ποιες είναι οι αθέατες πτυχές της Επανάστασης του 1821;

Από τη μεγάλη Επανάσταση του 1821 βλέπουμε συνήθως εκείνα που οι κοινωνικοί ή οι πνευματικοί συσχετισμοί του σήμερα μάς επιβάλλουν να δούμε. Η πολιτική λειτουργία των πολλών, λόγου χάρη, αυτού του σχεδόν ενός εκατομμυρίου Ελλήνων που βρέθηκαν στη δίνη της Επανάστασης, είναι κάτι μάλλον αόρατο. Ξέρουμε πολλά γι' αυτούς που ηγούνται, αλλά πολύ λίγα γι' αυτούς οι οποίοι ουσιαστικά αλλάζουν τον κόσμο γύρω τους, πολεμώντας, πεθαίνοντας, υποφέροντας, νικώντας. Γι' αυτούς πρέπει να μάθουμε περισσότερα.[...]

Σήμερα, διακόσια χρόνια μετά την Ελληνική Επανάσταση, θεωρείτε ότι διδασκόμαστε σωστά την Ιστορία μας;

Η Ιστορία δεν «διδάσκει», με την έννοια ότι δεν έχει να μας προσφέρει έτοιμα παραδείγματα-υποδείγματα για το τι ακριβώς επιλέγουμε και πράττουμε στο σήμερα. Με βάση τη γνώση και την κατανόηση όσων συνέβησαν άλλοτε μπορούμε να αποκτήσουμε την παιδεία –την πολιτική παιδεία– πάνω στην οποία θα στηρίξουμε τις αποφάσεις μας για το σήμερα, για την τρέχουσα συλλογική ζωή μας.

Η κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα η χώρα μας δεν οφείλεται απλώς και μόνο στην έλλειψη «παιδείας». Πολλές παράμετροι μας οδήγησαν σε αυτήν. Όμως, εάν θέλουμε να αλλάξουμε αυτή την κατάσταση, να προγραμματίσουμε και να διεκδικήσουμε πιο φωτεινές ημέρες, η ιστορική παιδεία είναι το μεγάλο μας πλεονέκτημα, το βασικό μας εφόδιο.

Εάν, πάλι, θεωρούμε ότι όλα βαίνουν καλώς στη χώρα μας και στον κόσμο μας, τότε δεν μας χρειάζεται η Ιστορία. Ας θεωρήσουμε ότι η Ιστορία «τελείωσε». Και το 1821 μαζί της. [...]

Τι αγαπάτε στην Ιστορία και ποιο είναι το πιο σημαντικό μάθημα που μπορεί να μας διδάξει;

Δεν υπάρχει η έννοια του μοιραίου. Αυτό μας κραυγάζει η Ιστορία. Ο κόσμος αλλάζει συνεχώς, μπορεί να αλλάξει. Ενίοτε με «φωτιά και με μαχαίρι», ενίοτε με τα βαθιά ρεύματα που διατρέχουν τις κοινωνίες των ανθρώπων. Κανείς δεν είναι καταδικασμένος να αποδέχεται το κακό, τη μιζέρια. Όλοι έχουν δικαίωμα και υποχρέωση στην ανθρωπότητα ολόκληρη να κάνουν καλύτερο τον κόσμο μέσα στον οποίον ζουν. Αυτόν που παρέλαβαν από τους προηγούμενους και που θα κληροδοτήσουν στους επόμενους, στα παιδιά τους – σαν οπαδός του Διαφωτισμού ακούγομαι. Κάτι τέτοια πίστευαν και τότε και κατέληξαν στο 1789, στο 1821, στο 1917. Λέτε;

Απόσπασμα από την συνέντευξή του στον Γιάννη Πανταζόπουλο (www.lifo.gr, 10/04/2021)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η ιστορική μνήμη

του ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΜΗΤΑΦΙΔΗ

Πρέπει ή δεν πρέπει να θυμόμαστε; Συντελεί η ιστορική μνήμη στην επούλωση των τραυμάτων ή μήπως τα κακοφορμίζει; Είχε δίκιο ο Νίτσε που θεωρούσε τη λήθη «υπέρτατη μορφή ευτυχίας» - την ίδια στιγμή που έγραφε ότι η ιστορική συνείδηση ξεχωρίζει τους ανθρώπους από τα ζώα;

Ο συγγραφέας Χόρχε Σεμπρούν υπογράμμισε την ανάγκη να διασωθεί και να αναδειχθεί το παρελθόν, χωρίς αυτό να θεωρείται «αναμόχλευση των πολιτικών παθών». Ο Σεμπρούν, αυθεντικός φορέας των συγκλονιστικών εμπειριών του 20ού αιώνα - τις έζησε κυριολεκτικά «στο πετσί» του, στον ισπανικό εμφύλιο, στη γαλλική Αντίσταση και στα ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης (βλ. το έργο του Γραφή ή ζωή), είναι κατηγορηματικά αντίθετος όχι μόνο με κάθε παραγραφή εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας αλλά και με τη σκόπιμη αποσιώπησή τους, όπως συνέβη στην πατρίδα του την Ισπανία τη δεκαετία του '70. Γιατί και η σιωπή είναι επίσης έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. [...]

Το ερώτημα, επομένως, πώς θα αναμετρηθούμε με τις «σκοτεινές» ή θα γράψουμε τις «λευκές» σελίδες της ιστορίας που παραμένουν τραυματικές και επίμαχες, όπως π.χ. το Ολοκαύτωμα -χωρίς κάτι τέτοιο να καταντά μαρτυρολόγιο ή ηθικό καθήκον- είναι κρίσιμο και απαιτεί τεκμηριωμένες απαντήσεις. Γιατί, όπως τονίζει ο Τέοντορ Αντόρνο¹ στο δοκίμιό του «Η Εκπαίδευση μετά το Άουσβιτς», «η απειλή υποτροπής στη βαρβαρότητα συνεχίζει να υπάρχει, καθώς οι βασικές συνθήκες που ευνόησαν αυτή την υποτροπή εξακολουθούν, σε μεγάλο βαθμό, να μην έχουν αλλάξει. Αυτός είναι ο καθολικός τρόμος. Η κοινωνική πίεση εξακολουθεί να υφίσταται, αν και ο κίνδυνος παραμένει αόρατος στις μέρες μας. Ωθεί τους ανθρώπους στο ανείπωτο και μαζικά εγκλήματα εξακολουθούν να διαπράττονται ... Πρέπει κανείς να γνωρίζει τους μηχανισμούς που καθιστούν τους ανθρώπους ικανούς για τέτοιες πράξεις και να μοχθήσει ξυπνώντας την κοινή συνείδηση γύρω από αυτούς τους μηχανισμούς, ώστε να αποτρέψει τους ανθρώπους από το να γίνουν ξανά έτσι». [...]

Η συντήρηση των εθνικών μύθων και ταμπού, η άρνηση να αντιμετωπίσει κανείς με ειλικρίνεια τη σκοτεινή πλευρά της δικής του ιστορίας στο όνομα της «εθνικής συνοχής» και της «επούλωσης των πληγών» επιτείνουν τον ιστορικό αναλφαβητισμό ιδιαίτερα της νέας γενιάς. Η Ξένια Ελευθερίου², στο συνθετικό της πόνημα Η δημόσια ιστορία ως συγκρουσιακό θέμα: Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων στο διαδίκτυο, που κυκλοφόρησε προσφάτως από τις εκδόσεις «Ταξιδευτής», γράφει χαρακτηριστικά: «Η κοινωνία μας χαρακτηρίζεται από ποικίλες αντιφάσεις συγκρούσεις και προβλήματα, γι' αυτό το λόγο διεθνείς οργανισμοί και ερευνητές επισημαίνουν την ανάγκη να αλλάξει η διδασκαλία της Ιστορίας, έτσι ώστε να μπορούν οι μαθητές-τριες να διαχειρίζονται θέματα συγκρουσιακά, τραυματικά και επίμαχα. Τα συγκρουσιακά θέματα πρέπει να συμπεριληφθούν στη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας, λόγω της χρησιμότητάς τους στη διαμόρφωση των μελλοντικών πολιτών που καλούνται να ζήσουν σε έναν πολύπλοκο κόσμο. Η διδασκαλία της Ιστορίας στην Ελλάδα πρέπει, λοιπόν, να σταματήσει να χαρακτηρίζεται από εθνοκεντρικά και μονολιθικά στοιχεία που υπηρετούν την κυρίαρχη ιδεολογία και αποσκοπούν στη λεγόμενη εθνοπολιτισμική ομοιογένεια και να συνδεθεί με τη δημοκρατική εκπαίδευση και την πολιτική αγωγή.»

Εφημερίδα ΑΥΓΗ, 28/10/2019

¹ διεθνούς φήμης κοινωνιολόγος, φιλόσοφος, μουσικολόγος, και συνθέτης

² υποψήφια Διδάκτωρ στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Εισαγωγικό σημείωμα: Το Φθινόπωρο του 1964 ο Μάνος Χατζιδάκις ηχογράφησε δύο τραγούδια σε στίχους του Νίκου Γκάτσου, "Το σκοτεινό παράθυρο" και "Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί". Τραγούδησε ο Γιώργος Ρωμανός. Οι δοκιμαστικές αυτές ηχογραφήσεις έγιναν για την "ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ", χωρίς όμως τελικά να συμπεριληφθούν σ' αυτήν και εκδόθηκαν αργότερα, το 1984, στην συλλογή "Μάνος Χατζιδάκις- 30 Σπάνιες Ερμηνείες 1955-1965 Νο 2"

Νίκος Γκάτσος

«Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί»

«Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
Γεννιούνται μ' ένα χρυσαφένιο χρώμα,
μ' όνειρα που τους τα φτιάχνει η συννεφιά,
μ' ελπίδες που φυτρώσαν μες στο χώμα...

Οι ήρωες δεν έχουν μυστικά.
Δεν ταξιδεύουνε ποτέ σε ξένα μέρη.
Γίνοντ' αγάλματα ψυχρά, μα εθνικά
κι έχουν για συντροφιά τους ένα περιστέρι...

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
Κάνουν πως, τάχα, λεπτομέρειες δε θυμούνται...
Κι όταν η νύχτα τούς σκεπάζει με σιωπή,
πετάν' το θρύλο στα πουλιά κι αποκοιμούνται...»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

Ποια είναι τα οφέλη που μπορούν να προκύψουν στις σύγχρονες κοινωνίες μέσω της μελέτης της Ιστορίας, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει ο καθηγητής Γιώργος Μαργαρίτης (κείμενο 1); Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων χωρίς δικά σας σχόλια.

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

ΘΕΜΑ Β

B1.

Με γνώμονα τη λογική οργάνωση των ιδεών του συγγραφέα καθώς και τις γλωσσικές επιλογές του να ελέγξετε σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το κείμενο 2.

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

B2α.

Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του Γ Μαργαρίτη στην απάντηση που δίνει στην πρώτη ερώτηση (κείμενο 1); Να δικαιολογήσετε την επιλογή σας με συγκεκριμένες αναφορές σε δυο στοιχεία του κειμένου.

ΜΟΝΑΔΕΣ 5

B2β.

Στο απόσπασμα που ακολουθεί από το κείμενο 2 να μετατρέψετε την σύνταξη στην αντίθετή της και να ελέγξετε αν αυτή η αλλαγή επιδρά στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα:

Η συντήρηση των εθνικών μύθων και ταμπού, η άρνηση να αντιμετωπίσει κανείς με ειλικρίνεια τη σκοτεινή πλευρά της δικής του ιστορίας στο όνομα της «εθνικής συνοχής» και της «επούλωσης των πληγών» επιτείνουν τον ιστορικό αναλφαβητισμό ιδιαίτερα της νέας γενιάς.

ΜΟΝΑΔΕΣ 5

B3.

Στο κείμενο 2 αναφέρεται ότι «η σιωπή είναι επίσης έγκλημα κατά της ανθρωπότητας». Πώς αντιλαμβάνεστε το περιεχόμενο αυτής της φράσης; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων.

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

ΘΕΜΑ Γ

Στο ποίημα του (κείμενο 3) ο Γκάτσος δεν εστιάζει στα ανδραγαθήματα των ηρώων αλλά στην ηθική τους υπόσταση. Ποια είναι, λοιπόν, τα χαρακτηριστικά των ηρώων σύμφωνα με το ποίημα; Στην απάντησή σας να αξιοποιήσετε τρεις κειμενικούς δείκτες. Πώς συμπεριφέρεται κατά τη γνώμη σας ένας πραγματικός ήρωας και τι τον κάνει ξεχωριστό; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 150-200 λέξεων.

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

ΘΕΜΑ Δ

Στο ιστολόγιο του σχολείου σας σε μια ενότητα με θέμα «Μαθαίνοντας από τους μαθητές της Γ Λυκείου» καλείστε ως μαθητές που ολοκληρώνουν την φοίτησή τους στο σχολείο να τοποθετηθείτε αναφορικά με διάφορα ζητήματα που απασχόλησαν την σχολική σας ζωή. Στο δικό σας άρθρο (350-400 λέξεις) αναφέρετε τι θα αλλάζατε στον τρόπο με τον οποίο έχετε διδαχθεί την ιστορία και στον τρόπο με τον οποίο τιμώνται οι εθνικές επέτειοι στο σχολείο, ενώ εστιάζετε και στην αξία της ιστορικής μνήμης στις σύγχρονες παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες. Στην απάντησή σας μπορείτε να αξιοποιήσετε στοιχεία από τα κείμενα 1 και 2.

ΜΟΝΑΔΕΣ 30

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω - πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω - πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.**
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμο σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να γράψετε το **ονοματεπώνυμο του καθηγητή** στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν.
4. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

